

Інформаційна довідка **щодо законодавчого регулювання державної підтримки населення** **у сфері підвищення енергетичної автономності домогосподарств***

***Анотація.** В інформаційній довідці проаналізовано законодавство України у сфері підвищення енергетичної автономності домогосподарств. Особливу увагу приділено питанням державної підтримки підвищення енергетичної автономності громадян з-поміж соціально вразливих категорій.*

***Ключові слова:** енергозабезпечення, теплопостачання, енергетична автономність, енергетична стійкість, енергоефективність, населення, домогосподарства, соціально вразливі категорії громадян, вразливий споживач, енергетична бідність.*

Вступ

В умовах постійних атак на енергетичну інфраструктуру України та спричинених ними перебоїв у постачанні електроенергії, води й тепла особливого значення набуває здатність домогосподарств самостійно забезпечувати себе необхідними ресурсами, тобто їх енергетична автономність. Із метою підтримки енергетичної автономності населення та підвищення енергоефективності держава постійно запроваджує нові заходи й ініціативи.

У Верховній Раді України зареєстровано проєкт Закону України «Про державну програму “Тепла оселя”» (реєстр. № 15477 від 07.08.2026)¹ (далі – законопроект № 15477), яким, зокрема, передбачено повну компенсацію витрат на придбання генераторів, інверторів, акумуляторів, сонячних панелей, твердопаливних котлів та буржуйок для соціально вразливих категорій населення в межах державної програми «Тепла оселя».

Метою цієї інформаційної довідки є вивчення наявних механізмів державної підтримки населення, зокрема соціально вразливих категорій громадян, у сфері підвищення енергетичної автономності домогосподарств та визначення можливих шляхів подальшого вдосконалення правового регулювання у цій сфері.

Основна частина

Заходи з *енергоефективності* запроваджувалися в Україні ще до початку повномасштабного вторгнення. Зокрема, у 2017 році було прийнято закони України «Про енергетичну ефективність будівель», спрямований на зменшення споживання енергії в будівлях, та «Про Фонд енергоефективності», яким запроваджено інструменти стимулювання й підтримки заходів із підвищення рівня енергетичної ефективності будівель та енергозбереження. У 2021 році було прийнято Закон України «Про енергетичну ефективність», що визначив загальні засади відносин у сфері забезпечення енергетичної ефективності під час виробництва, транспортування, передачі, розподілу, постачання та споживання енергії. Наразі Фонд енергоефективності реалізує три програми, у межах яких

¹ Проєкт Закону про державну програму "Тепла оселя" (реєстр. № 15477 від 07.08.2026). URL: <https://itd.rada.gov.ua/billinfo/Bills/Card/70473>

передбачено здійснення заходів, спрямованих на запобігання втратам енергії, зокрема теплової, у житловому фонді.

Проблема *автономного енергозабезпечення* в Україні особливо загострилася в умовах повномасштабного вторгнення. Одними з перших законодавчих заходів, спрямованих на подолання дефіциту та зниження вартості автономних джерел енергії, стали зміни до Податкового кодексу України² та Митного кодексу України³, якими імпорт низки відповідних товарів було звільнено від оподаткування податком на додану вартість та ввізним митом. Спочатку таке звільнення було запроваджено до 1 січня 2026 року, а згодом – продовжено до 1 січня 2029 року.

У 2025 році було прийнято Закон України «Про Національну установу розвитку», яким передбачено створення фінансової установи з особливим статусом. Основною метою її діяльності є сприяння економічному та соціальному розвитку та відновленню України шляхом надання фінансової, інформаційної, консультаційної та іншої підтримки суб'єктам мікро-, малого та середнього підприємництва, а також іншим цільовим групам. Відповідно до Порядку використання коштів державного бюджету, передбачених для забезпечення функціонування Національної установи розвитку⁴, бюджетні кошти спрямовуються, зокрема, на державну фінансову підтримку фізичних осіб-позичальників. Така підтримка передбачає здешевлення вартості кредитів, наданих банками для придбання та встановлення у власних домогосподарствах генеруючих установок, що виробляють електричну енергію з альтернативних джерел енергії, а також здешевлення та часткове відшкодування вартості кредитів, наданих для придбання та/або улаштування дизельних, бензинових, газових або двопаливних генераторів.

Загалом державна підтримка заходів, спрямованих на підвищення енергетичної автономності домогосподарств, здійснюється в межах низки програм, інформацію про які наведено в табл. 1. Водночас варто зазначити, що проекти з енергоефективності житлового фонду також реалізуються за кошти міжнародних партнерів⁵ та місцевих бюджетів. Окремі приклади таких програм наведено в табл. 1.

² Про внесення змін до підрозділу 2 розділу XX "Перехідні положення" Податкового кодексу України щодо звільнення від оподаткування податком на додану вартість операцій з ввезення товарів для потреб виробництва та/або ремонту машин механізованого розмінування: Закон України від 16.07.2024 № 3853-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3853-20#Text>

³ Про внесення змін до Митного кодексу України щодо звільнення від оподаткування ввізним митом товарів для потреб виробництва та/або ремонту машин механізованого розмінування, товарів, які сприяють відновленню енергетичної інфраструктури України, та щодо окремих особливостей митного оформлення товарів, призначених для потреб безпеки і оборони: Закон України від 16.07.2024 № 3854-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3854-20#n22>

⁴ Порядок використання коштів державного бюджету, передбачених для забезпечення функціонування Національної установи розвитку: Затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 24.01.2020 № 29. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/29-2020-%D0%BF#n8>

⁵ Мапа донорських проєктів. Вебсайт Українського кліматичного офісу. URL: https://ukrainian-climate-office.org/mapa-donorskykh-proiektiv/?_filter_by_project_tags=energy-efficiency%2Cinfrastructure-building%2Cgreen-recovery%2Ccheating-sector&_pagination=3

Табл. 1

Програма	Правова підстава	Бенефіціари	Умови
1. Програми для багатоквартирних будинків			
«Енергодім» <i>Програма енергомодернізації багатоквартирних будинків</i>	Закони України «Про енергетичну ефективність», «Про енергетичну ефективність будівель», «Про об'єднання співвласників багатоквартирного будинку»	Об'єднання співвласників багатоквартирних будинків (далі – ОСББ) та співвласники багатоквартирного будинку	Відшкодування 70 % вартості витрат на проведення попереднього енергоаудиту, розроблення проєктної документації та її експертиза, послуги з технічного та авторського нагляду, сертифікація енергетичної ефективності після реалізації проєкту, обстеження інженерних систем будівлі, на яких здійснено заходи з енергомодернізації; відшкодування 60 % та 70 % вартості витрат на будівельні роботи
«ГрінДІМ» <i>Програма збільшення частки відновлюваної енергетики; підвищення енергоефективності та енергобезпеки житлового сектору</i>	Закон України «Про Фонд енергоефективності»; Положення про Програму «ГрінДІМ» ⁶	ОСББ, житлово-будівельні кооперативи (далі – ЖБК)	Передбачає надання грантів на встановлення сонячних станцій, теплових насосів, генераторів, установок зберігання енергії
«ВідновиДІМ» <i>Програма відновлення житлових будівель, пошкоджених унаслідок військової агресії проти України</i>	Закон України «Про Фонд енергоефективності»; Положення про Програму «ВідновиДІМ» ⁷	ОСББ	Фінансування будівельних робіт із відновлення житлових будівель ОСББ, пошкоджених унаслідок збройної агресії проти України, шляхом надання грантів із відшкодування витрат на вичерпний перелік заходів

⁶ Програма «ГрінДІМ» (нова редакція) : Рішення Наглядової ради ДУ «Фонд енергоефективності» від 17.02.2026.
URL: <https://eefund.org.ua/documents/programa-grindim-redakciya-vid-17-02-2026/>

⁷ Програма «ВідновиДІМ» (нова редакція) : Рішення Наглядової ради ДУ «Фонд енергоефективності» від 17.11.2022 (у редакції, затвердженій рішенням Наглядової ради ДУ «Фонд енергоефективності» від 12.07.2025).
URL: https://eefund.org.ua/wp-content/uploads/2025/07/programa_vidnovydim_redakciya_vid_12_07_2025-1.pdf

Урядова програма «СвітлоДім»	Постанова Кабінету Міністрів України від 28.01.2026 № 106⁸	ОСББ, управителі будинків, ЖБК	Пряма допомога на придбання автономних джерел живлення (генераторів, інверторів, акумуляторів, сонячних панелей). Сума виплат від 100 до 300 тис. грн залежно від поверховості та кількості під'їздів у будинку. Частково компенсує вартість обладнання. *У 2026 році може здійснюватися на безповоротній основі.
Кредит та компенсація вартості обладнання для ОСББ та ЖБК⁹	Постанова Кабінету Міністрів України від 24.01.2020 № 28¹⁰	ОСББ та ЖБК	Кредити від 0 % до 7 % річних на придбання та улаштування генеруючих установок, що виробляють електричну енергію з альтернативних джерел енергії, установок зберігання електричної енергії та допоміжного обладнання; дизельних, бензинових, газових або двопаливних генераторів (до 3 млн грн); державна компенсація до 70 % основної суми кредиту.
2. Приклади регіональних ініціатив для ОСББ			
Програма «70/30», м. Київ	Рішення Київської міської ради: від 26.12.2014 № 865/865¹¹;	для співвласників ОСББ та ЖБК	Місто покриває 70 % вартості комплексних робіт (енергоефективних ремонтів, сонячних електростанцій, інверторів та

⁸ Про реалізацію експериментального проекту щодо надання державної допомоги на придбання незалежних джерел електричної енергії для задоволення потреб співвласників багатоквартирних будинків : Постанова Кабінету Міністрів України від 28.01.2026 № 106. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/106-2026-%D0%BF#Text>

⁹ Кредит та компенсація для ОСББ та ЖБК: Енергопідтримка. Вебсайт Кабінету Міністрів України. URL: <https://energy.kmu.gov.ua/for-osbb/>

¹⁰ Про надання фінансової державної підтримки : Постанова Кабінету Міністрів України від 24.01.2020 № 28. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/28-2020-%D0%BF?find=1&text#Text>

¹¹ Про затвердження Положення про конкурс проектів з реалізації енергоефективних заходів у житлових будинках міста Києва, в яких створені об'єднання співвласників багатоквартирних будинків, а також у кооперативних будинках : Рішення Київської міської ради від 26.12.2014 № 865/865. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/MR140845>

	від 18.12.2025 № 298/10765 ¹²		аккумуляторів для ОСББ/ЖБК). Проте встановлено ліміт – сума не може перевищувати 1000 грн за 1 кв. м загальної площі будинку.
Програма «Теплий дім», м. Львів	Ухвала Львівської міської ради від 19.03.2015 № 4413 ¹³	для співвласників ОСББ та ЖБК	Відшкодування частини кредитних коштів, залучених ОСББ та/або ЖБК на впровадження заходів з енергозбереження, реконструкції й модернізації багатоквартирних будинків (до 30 % від основної суми кредиту, але не більше ніж 1 млн грн за одним договором).
3. Програми для приватних домогосподарств (окремих споживачів)			
Повна компенсація процентних ставок за кредитами фізичних осіб	Постанова Кабінету Міністрів України від 07.06.2024 № 673 ¹⁴	громадяни України – фізичні особи – позичальники за кредитами, наданими до набрання чинності постановою Кабінету Міністрів України від 16.02.2026 № 204	Компенсація процентних ставок за кредитами.
Кредит та компенсація вартості енергообладнання для приватних будинків¹⁵	Постанова Кабінету Міністрів України від 07.06.2024 № 673	громадяни України – фізичні особи – власники / співвласники приватних житлових будинків,	Пільговий кредит (із нульовою ставкою в перший рік) на суму до 480 тис. грн (на строк до 10 років). Держава одноразово компенсує від 10 % до 30 % тіла

¹² Про затвердження Комплексної міської цільової програми підвищення енергоефективності та розвитку житлово-комунальної інфраструктури міста Києва на 2026–2028 роки : Рішення Київської міської ради від 18.12.2025 № 298/10765.URL: <https://dzki.kyivcity.gov.ua/rishennia-kyivskoi-miskoi-rady>

¹³ Про затвердження Програми відшкодування частини кредитів, отриманих ОСББ, ЖБК на впровадження заходів з енергозбереження, реконструкції і модернізації багатоквартирних будинків у м. Львові : Ухвала Львівської міської ради від 19.03.2015 № 4413. URL: <https://www8.city-adm.lviv.ua/inTEAM/Uhvaly.nsf/SearchForWeb/3D80725A1B6FB697C2257E1F002396CF>

¹⁴ Про надання фінансової державної підтримки фізичним особам для підвищення енергетичної стійкості власних домогосподарств : Постанова Кабінету Міністрів України від 07.06.2024 № 673. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/673-2024-%D0%BF#Text>

¹⁵ Енергопідтримка для домівок. Вебсайт Кабінету Міністрів України. URL: <https://energy.kmu.gov.ua/for-houses/#>

		котеджів чи таунхаусів	кредиту залежно від комплектації системи.
Портативні зарядні станції для певних категорій дітей (через Державний фонд декарбонізації та енергоефективної трансформації України)	Постанова Кабінету Міністрів України від 21.06.2024 № 761 ¹⁶	Діти: 3 інвалідністю; сироти; що позбавлені / залишилися без батьківського піклування	Закупівля портативних зарядних станцій орієнтовною ємністю 2 кВт•год для відповідних категорій дітей.

Реалізація відповідних програм підтримки була забезпечена належними фінансовими ресурсами (див. рис.1).

У 2025 році Фондом енергоефективності було підтримано¹⁷:

Рис. 1

За програмою «СвітлоДім» Урядом України було підтримано 256 будинків (проєктів) на суму 68,5 млн грн¹⁸.

Щодо соціально вразливих категорій громадян, енергетичне законодавство України, як і законодавство низки держав-членів ЄС¹⁹, оперує поняттями

¹⁶ Про затвердження Порядку використання коштів державного фонду декарбонізації та енергоефективної трансформації: Постанова Кабінету Міністрів України від 21.06.2024 № 761. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/en/761-2024-%D0%BF?ed=20260130&find=1&lang=en&text=%D1%96%D0%BD%D0%B2%D0%B0%D0%BB#wl_6

¹⁷ Звіт про діяльність Державної установи «Фонд енергоефективності» за 2025 рік. Вебсайт Державної установи «Фонд енергоефективності». URL: <https://eefund.org.ua/documents/zvit-diyalnosti-dyrektsiyi-derzhavnoyi-ustanovy-fond-energoefektyvnosti-za-2025-rik/>

¹⁸ СвітлоДІМ: понад 250 будинків уже отримали фінансування. Вебсайт Міністерства з відновлення інфраструктури та транспорту України. URL: <https://mininfra.gov.ua/news/svitlodim-ponad-250-budynkiv-uzhe-otrymaly-finansuvannia>

¹⁹ Інформаційна довідка щодо визначення вразливих споживачів за критерієм енергетичної бідності. Вебсайт Дослідницької служби Верховної Ради України. URL: https://research.rada.gov.ua/documents/analyticRSmaterialsDocs/industry_policy/inform_references-indst/76141.html

«вразливі споживачі» та «енергетична бідність». Відповідно до статті 1 Закону України «Про ринок електричної енергії» вразливими споживачами є індивідуальні побутові споживачі, визначені у встановленому Кабінетом Міністрів України порядку, які мають право на передбачені законом підтримку та/або захист від відключення у певні періоди. Енергетична бідність визначається як обмеженість доступу індивідуальних побутових споживачів до основних енергетичних послуг, необхідних для забезпечення базового рівня та гідних стандартів життя і здоров'я, серед яких достатнє опалення, гаряче водопостачання, охолодження, освітлення та електрична енергія для електроустановок. Така обмеженість може бути спричинена сукупністю факторів, зокрема відсутністю належного доступу до енергетичних послуг, низьким рівнем доходів, високими витратами на енергетичні ресурси та низьким рівнем енергоефективності.

Відповідно до частини першої статті 61 зазначеного Закону України захист вразливих споживачів здійснюється шляхом застосування заходів соціальної політики та інших заходів, що не передбачають втручання в ціноутворення на ринку електричної енергії, у порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України, та/або шляхом покладення спеціальних обов'язків щодо постачання електричної енергії за ціною, визначеною відповідно до частини дев'ятої статті 62 цього Закону.

Водночас слід зазначити, що дію цієї норми на 2026 рік зупинено пунктом 3 розділу «Прикінцеві положення» Закону України «Про Державний бюджет України на 2026 рік». Зупинення дії норми щодо захисту вразливих споживачів зумовлено обмеженими фінансовими можливостями держави в умовах воєнного стану. Разом із тим до законопроекту № 15477, у супереччя вимогам частини першої статті 27 Бюджетного кодексу України та частини третьої статті 91 Регламенту Верховної Ради України, не додано належного фінансово-економічного обґрунтування, яке б підтверджувало реальну спроможність держави забезпечити реалізацію передбачених ним положень.

Також слід звернути увагу, що коло питань, які визначаються виключно законами України, встановлено статтею 92 Конституції України. Водночас законопроект № 15477 не містить предмета регулювання, який належав би до відповідного кола питань.

Крім того, статтею 61 Закону України «Про ринок електричної енергії» передбачено проведення оцінювання стану енергетичної бідності в порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України. У разі встановлення за результатами такого оцінювання значної кількості споживачів, які перебувають у стані енергетичної бідності, до Національного плану з енергетики та клімату включається ціль щодо зменшення її рівня, а також визначаються політика та заходи, спрямовані на подолання енергетичної бідності, включно із заходами соціальної політики та іншими відповідними національними програмами.

Варто зауважити, що у 2023 році Кабінетом Міністрів України було розроблено проект Порядку застосування спеціальних додаткових заходів

захисту для категорій вразливих споживачів електричної енергії²⁰. Однак станом на серпень 2026 року відповідний порядок не затверджено. Так само не визначено порядку проведення оцінювання стану енергетичної бідності. Водночас видатки на реалізацію таких програм у поточному році, відповідно до частини другої статті 95 Конституції України, мають бути передбачені законом про Державний бюджет України.

Висновки

Проведений аналіз свідчить, що в Україні запроваджується розгалужена система державної та місцевої підтримки населення у сфері підвищення енергетичної автономності та енергетичної стійкості домогосподарств. Вона охоплює заходи з підвищення енергоефективності житлового фонду, встановлення автономних джерел енергії, пільгового кредитування, а також компенсації вартості відповідного обладнання.

Водночас наявні механізми підтримки переважно спрямовані на фінансування енергоефективних заходів і придбання відповідного обладнання, тоді як система адресної підтримки домогосподарств, які через низький рівень доходів неспроможні самостійно забезпечити належний рівень енергетичної автономності, залишається недостатньо сформованою. Чинне законодавство України оперує поняттями «вразливий споживач» та «енергетична бідність», однак станом на серпень 2026 року не затверджено порядку проведення оцінювання стану енергетичної бідності, а також порядку застосування спеціальних додаткових заходів захисту вразливих споживачів.

З огляду на це подальше вдосконалення державної політики доцільно спрямувати не стільки на запровадження нових окремих програм, скільки на формування узгодженої системи підтримки, яка поєднуватиме заходи з підвищення енергоефективності, розвитку автономного енергозабезпечення та соціального захисту населення. Обсяг і форма такої підтримки мають визначатися з урахуванням фінансового стану домогосподарства, характеристик житла та рівня його енергетичної вразливості.

Отже, пріоритетним напрямом є створення повноцінного механізму оцінювання стану енергетичної бідності та визначення вразливих споживачів, що дозволить забезпечити більш адресний характер державної підтримки. В умовах воєнних ризиків і пошкодження енергетичної інфраструктури підвищення енергетичної автономності домогосподарств доцільно розглядати не лише як складник енергоефективності, а і як важливий елемент енергетичної та соціальної стійкості держави.

*Дослідницька служба
Верховної Ради України*

²⁰ Повідомлення про оприлюднення регуляторного акту - проекту постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку застосування спеціальних додаткових заходів захисту для категорій вразливих споживачів електричної енергії». Вебсайт Міністерства соціальної політики, сім'ї та єдності України. URL: <https://www.msp.gov.ua/legislation/regulatory-framework/povidomlennya-pro-oprylyudnennya-rehulyatornoho-akta-14>

** Цей документ підготовлений Дослідницькою службою Верховної Ради України як довідковий інформаційно-аналітичний матеріал. Інформація та позиції, викладені в документі, не є офіційною позицією Верховної Ради України, її органів або посадових осіб. Цей документ може бути цитований, відтворений та перекладений для некомерційних цілей за умови відповідного посилання на джерело.*